

2006. OKTÓBER 23-AI KÜLÖNSZÁM

Tisztelt Olvasók!

**1956
2006** EMLÉKÉV

anyagokat közösen, főként az Internetet hívva segítségül, de használtunk könyveket is, és lejegyeztük azok vallomásait, akik készségesen elmondták saját emlékeiket az eseményekről.

A pályázatot készítette és anyagot gyűjtött hozzá: az Orfeusz csoport. A szerkesztést végezte és az anyaggyűjtésben segédkezett: Gálné Drajkó Mária a Nyergesújfalu Város Fejlesztéséért és Működtetéséért Közalapítvány elnöke, és Magyar Eszter önkormányzati titkár.

Reméljük, a félszáz éve történt eseményeket kicsit közelebb hozhatjuk ez által Önökhöz - azokhoz, akik végigélték valamint azokhoz is, akik még meg sem születtek akkor... és „a harcot, amelyet ősünk vívtak, békévé oldja az emlékezés...”.

Kérjük, fogadják ezt a lapot olyan szeretettel, ahogyan mi készítettük!

a szerkesztők

1956-2006

Megemlékezünk október 23-áról!

2006. október 21-én (szombat) 17 órakor
a *Magyarock Dalszínház* 1956 című zenés darabjának bemutatására kerül sor az ünnep alkalmából az Ady Endre Művelődési Házban (Kálmán I. tér 1.).
A belépés díjtalan!

2006. október 22-én (vasárnap) 17 órakor
zenés irodalmi este kerül sor az ünnep alkalmából az Ady Endre Művelődési Házban.
Fellép a HARMONICA ORCHESTRA HUNGARICA ZENEKAR Arany Zsolt tanár úr vezetésével, valamint *Faludy György* verseit hallgathatjuk.
A belépés díjtalan!

Nyergesújfalu Város Önkormányzati Képviselő -testülete

2006. október 23-án (hétfő) 15 órakor
megemlékezést tart az 1956-os forradalom és szabadságharc kezdetének és a Magyar Köztársaság kikiáltásának tiszteletére.

Helyszín: új köztemető

Ünnepi beszédet mond:

Gálné Drajkó Mária

Nyergesújfalu Város Fejlesztéséért és Működtetéséért Közalapítvány elnöke

Kérjük városunk polgárait, vegyenek részt a megemlékezésen, és lehetőség szerint egy-egy szál fehér szegfűvel róják le kegyeletüket.

Gerey Éva (†)

MOSTAN

Köszönjük, megvagyunk, élünk.
Ha élet az, mit manapság annak
becézünk.
Az utcán úr a csend,
de bent
Zúg, gyötör, ég és kavargó a pokol.
Gondolkoznál,
de a terror,
mint vasakol
körülfog és néma már a lelken.
Hátha meghallja más és fűr
a gonoszkodás.
A szájak hazudnak rendületlenül,
de ő
a kő,
hol halottan fekdűt az én fiam - hallgat.
De elmondja majd a késő századoknak
az igaz mesét:

miért hullott e nép.

Mi már nem beszélhetünk.
Elvégeztetett. Fogyunk, mint
pénz a zsebben
hit az emberben,
csók a szerelemben.
Csak vagyunk, de egyre kevesebben.
A kör szűkül ma egy barát
holnap apád
majd magad.
Érezheted a gumibotokat.

Te bilincsben vagy, asztal tetején
s füledbe rikoltja egy duhaj legény:
"Mi kellett neked? Forradalom"
Ne, vidd - ez itt a haszon."

Kellett? Igen.
Mint zsbongó lármban tiszta beszéd,
Mely megmutatta népem erejét
És megharcolta az első csatát
Nem támadva, de védve otthonát.

Kellett? Igen.
Mert mi voltunk a száj
Egy világ helyett, mely járomban jár
Némán, mint bús ökör üres szekér előtt.

Kellett,
mert árrá dagadt a könnyek patakja,
mert a hazug mesét a gyermek nem tanulta,
mert írók szájában meggyulladt a szó,
mert orvul támadtak ők, sortűz hátunkba mart
és rendre hulló halottainkkal
takarva volt a Duna-part.

Hát ezért...

most pihenünk, szuronyok hegye vigyázza
szemünk álmát,
rombolt hitünk és fájó lelkünk
fáradt sóhajtását.

Most megyünk, történelmen, időn keresztül
mint meglőtt vad, kinek halálsikolya
zendül
az őszi erdőn.

Kiállítások az ünnep tiszteletére

2006. október 20-án pénteken 17 órakor a

Terror Háza Múzeum (Andrássy út 60.) előtt közös gyertyagyújtás lesz az áldozatokért. Ekkor leplezik le a *Hősök Falát*, valamint megnyílik a

Pesti Srácok elnevezésű időszaki kiállítás.

A múzeum **2006. október 20-án (péntek) 17 órától november 4-éig (szombat) INGYENESEN** látogatható.

Információ: (06) 1-374-2600

Bejelentkezés csoportok számára: (06) 1-374-2684

***

A Magyar Nemzeti Múzeum (Múzeum krt. 14-16.) immár hagyományosan évente időszaki kiállításon mutatja be az előző esztendő gyarapodásából a legszebb, legértékesebb műtárgyakat. Az 1956-os forradalom félévszázados évfordulója előtt rendezett kiállítással tisztelegnek: az utóbbi évek új szerzeményei közül kizárólag legújabb kori történelmünk e kiemelkedő, nemzetközi jelentőségű eseményének történetével kapcsolatos dokumentumokat tárnak a látogatók elé, mégpedig egy olyan térben, amely az elmúlt több mint egy évtizedben a rekonstrukciós munkálatok miatt nem volt látogatható.

A Kádár korszakban a hatalom mindent

megtejt, hogy 1956 októberének emlékét eltorzítsa, elfelejtse. Ez azonban nem sikerülhetett. Emléke a társadalmi tudat mélyrétegeibe visszahúzódva tovább élt, és pincékbe, padlásokra, szekrények mélyére rejtve megmaradtak a forradalom történetét őrző korabeli fotográfiák, röplapok, újságok, iratok is.

A múzeum sajtóban közzétett hirdetése nyomán közel ezer fénykép, félszáz röpirat, plakát és egyéb nyomtatott emlék, jó néhány jelvény, zászló, nemzetőr karszalag és egyéb tárgy került magánszemélyektől a múzeum gyűjteményeibe. Kiállításukon ezekből az eddig ismeretlen történelmi dokumentumokból mutatják be a legjellemzőbb darabokat, amelyek sok új részlettel gazdagítják, árnyalják a forradalomról alkotott képünket.

A kiállítás **2006. október 5-étől december 3-áig** látogatható.

Nyitva tartás:

Naponta 10-től 18 óráig

Hétfő szünnap (október 23-án nyitva tart a múzeum)

Információ: (06) 1-327-7749, (06) 1-327-7703

***

1956 képekben (fénykép- és dokumentumkiállítás)

Helyszín: Budapesti Olasz Kultúrintézet (Bródy S. u. 8.)

Az Olasz Kulturális Intézetben **2006. szeptember 12-e és október 24-e között** megrendezésre kerülő kiállítás fényképeket, könyveket és más dokumentumokat tartalmaz: a célja az, hogy az

1956-os magyar forradalmat olyan személyek képein és írásain keresztül mutassa be, akik vagy átérték a tragikus eseményeket, vagy később tanulmányozták azokat.

A kiállított anyag zöme először kerül bemutatásra Magyarországon.

A kiállítás legnagyobb részét a körülbelül 400 fénykép alkotja. Mindennapi emberekről szólnak, fiatalokról és felnőttekről, akik megváltoztatták saját életük menetét, hogy szembeszálljanak a diktatúrával.

***

Kiállítás '56 magyar agrártársadalmáról

A Mezőgazdasági Múzeum októberben nyílt kiállítása azokat a Rákosi-korszakban kialakult agrárproblémákat mutatja be, amelyek megoldását a magyar társadalom az 1956-os forradalomtól várta.

A kiállítás **2006. október 12-től december 31-ig** látogatható.

Helyszín: Mezőgazdasági Múzeum, Budapest, XIV. Városliget, Vajdahunyadvár

Egy nyergesi visszaemlékezései 1956-ra

- *Memyi idősen, milyen családi körülmények között élte át a forradalmi napokat?*

- Kétszalagos fiatalember voltam a harmincas éveim felejében. Családi házuk építésébe kezdtünk feleségemmel. Dolgoztunk, iparkodtunk.

- *A budapesti diákság megmozdulásairól, a forradalom előzményeiről mit lehetett Nyergesen tapasztalni?*

- A diákság tüntetéséről a rádióból, újságokból értesültünk. Hallgattuk és olvastuk a híreket, barátokkal megbeszéltük a fejleményeket, de először még mi sem gondoltuk, hogy forradalom lesz belőle. A fővárosi eseményeket pár napra rá követték a vidéki megmozdulások is. A Viscosa gyár irodaházának tetejéről nyergesi fiatalok leverték a vöröscsillagot. Nemzeti színű zászlót lobogtattak.

- *Megmozdulást, tömeggyűlést tartottak-e a nyergesiek?*

- Október 28-án a mostani Szalézi-Irinyi Középiskola udvarán gyűltek össze a nyergesiek, lechettünk vagy ezren. Megválasztottuk az Ideiglenes Nemzeti Tanácsot, melynek elnöke Papp Antal lett. Megszervezésre került a Nemzetőrség is, melynek, ha jól emlékszem Deutsch Gyula lett a vezetője. A rendőrség leszerelésre került, a fegyvereket átadták a nemzetőrségnek.

- *Két áldozata is van a forradalomnak, mit tud rólok? Mikor és hol estek el?*

- Esztergomból autóbuszokkal jöttek fiatalok, hogy Viscosában dolgozókat is a forradalom mellé állítsák. Mivel a gépsorok leállítására csak hatalmas károk által lett volna lehetséges, ezért

a műszakot minimális létszámokkal vitték, többek pedig felszálltak a buszra és mentek Esztergomba az ottani forradalmi megmozdulás támogatására. Az egyik buszon volt Raschek Magdolna is. A Sötét-kapunál érte a golyó, mely életét kioltotta.

A másik áldozat, Scheirich Albert, aki egy „kulákcsalád” gyermeke volt, besorozták a szombathelyi laktanyába sorkatonának. Előtte az Eternit gyárban dolgozott. A forradalom kitörése után, a sorkatonákat felvezényelték Budapestre a Pártszékház védelmére úgy, hogy előtte beöltöztették őket ÁVO-s ruhába. Ott érte a lövés, megsebesült súlyosan, haslövés érte - az a hír járta, hogy nem őt látták először, mert nem akartak segíteni egy ÁVO-s ruhás katonának.

- *Katonák, tankok, Tatáról vagy Esztergomból érkeztek a falunkba?*

- A rendőrségnél levő kanyarnál kövekkel útzárat alakított ki az őrség, több tank is érkezett Tata felől és mentek Esztergomba, többben is felkapaszkodtak rá, elmentek velük. A Széleseken lévő földeken, ahol most házak vannak novemberben kettő orosz tank is megjelent egyik nap, meg is lepődtünk munkába menet, de mire hazafelé mentünk, már nem voltak Nyergesen.

- *A forradalom leverését hogyan élték meg?*

- Bennünk is felvetődött... talán menni kellene. Majd újból megindult a munka, ...tettük a dolgunkat, ...szűk családi körben, csendesen ...sokunknak ...bátorság is kellett ...a maradáshoz is.

(Lejegyezte: Gálné Drájkó Mária)

Nyergesújfalu 1956-os áldozatainak emlékére

„hol zsarnokság van, ott van jelenvalóan mindenkiben, ahogy rég istened sem;

ott zsarnokság van az óvodákban, az apai tanácsban, az anya mosolyában,

abban, ahogy a gyermek idegennek felelget;

nemcsak a szögesdrótnál, nemcsak a könyvsorokban szögesdrótnál jobban butító szölamokban;”

(részlet Illyés Gyula:

Egy mondat a „Zsarnokságról” című verséből)

Töredékek egy nyergesi emlékeiből 1956-ról

Még kislány voltam - általános iskolás - 1956-ban, ezért nem emlékszem sok mindenre, de vannak részletek, amik megmaradtak. Emlékszem, mikor leverték a vörös csillagot, többen álltunk az utcán és bámultuk, hogy mi történik. Voltak, akik örömmel fogadták az eseményeket, mások félelemmel. Emlékszem, este nem jártunk ki az utcára, sötétedés után nem hagyta el szívesen senki a házat.

Édesapám a forradalom kitörésének napján járt Budapesten, dolgozott. Mikor hazaért, elérzékenyülve mesélte, hogy milyen megható volt látni a sok összefogózkodott fiatalat, ahogy vonultak a főváros utcáin, énekelve, zászlót lobogtatva. Békésen indultak el az emberek, de az elkövetkező napokban aztán a rádióon keresztül hallgattuk, hogy az események felgyorsultak, és valódi harc indult. Itt Nyergesen nem voltak harcok, de hallottuk az éjszaka vonuló tankokat, sorba kellett állni az élelmiszerért, tehát érzékeltük a változásokat.

Számomra nagy élmény volt, hogy a magyar olimpiai csapat - akik az '56-os Melbourne-i olimpiára indultak - busza megállt Nyergesújfalun, ahol leszálltak vizért a sportolók.

(Magyarvázat, háttér-információk: Ebben az évben fordult elő először, hogy két ország közösen rendezett olimpiát: az 1956-os olimpiát először június 10-én Stockholmban, majd november 22-én Melbourne-ben nyitották meg. Az ausztrálók lemondtak az olimpiai stadion megépítéséről, pénzügyi gondokkal küzdöttek, ráadásul ebben az évben robbant ki a magyar forradalom és a szuezi válság. Néhány ország (Hollandia, Svájc, Spanyolország, Egyiptom, Libanon, Irak) lemondta ugyan a részvételt, de így is 67 nemzet küldte el sportolóit. A magyar versenyzők a forradalom idején utaztak el Melbourne-be, s már az útjuk sem volt egyszerű: Budapestről katonai kísérettel buszoztak el Komáromba, majd ideiglenesen beköltöztek a Prága melletti nyurburki edzőtáborba. Itt volt idő edzeni is, mert az Air France bejelentette, hogy a „magyarországi anarchia” miatt mégsem szállítja el csapatunkat, nem látván biztosítva, hogy tudunk fizetni. Végül a csehszlovákok jóátállásával Isztambul-Karachi-Szingapúr-Darwin-Melbourne útvonalon november 11-én mégis megérkezett delegációnk Melbourne-be, két héttel az indulás után!)

Arra is emlékszem, hogy az iskolában az egyik tanárnő igyekezett nekünk alapszavakat, kifejezéseket tanítani németül. Addig az orosz volt a kötelező nyelv, nekünk ez nagy változás volt. Az oroszok bejövetele után természetesen visszatérték az orosz nyelv oktatásához. Miután a forradalmat leverték, mindenki igyekezett úgy élni, dolgozni, mint azelőtt. Mivel mindenki a saját és családja életét igyekezett óvni, így senki nem kérdezősködött az elhurcolásokról, külföldre menekülésekről, áldozatokról. Próbáltunk úgy tenni, mintha semmi nem történt volna...

(Lejegyezte: Magyar Eszter)

1956 emléke a filmvászonon

Az alábbi filmek most kerültek a mozikba, kifejezetten az 1956-os forradalom és szabadságharc 50. évfordulója alkalmából. Szeretettel ajánljuk figyelmükbe mindhármát:

A szabadság vihára (Freedom's Fury)

Színes és fekete-fehér, szinkronizált amerikai dokumentumfilm, 2005

Operatőr: Megan Raney Aarons

Író-rendező: The Sibs: Colin K. Gray & Megan Raney Aarons

Producerek: Lucy Liu, Quentin Tarantino, Andrew G. Vajna, Kristine Lacey

Játékidő: 90 perc

Egy csapat. Egy ország. Egy esély a visszavágásra.

„Minden idők legjobb el nem mesélt története!” (Quentin Tarantino)

1956. december 6. A melbourne-i olimpia vízilabda elődöntőjében a magyar és a szovjet csapat mérí össze erejét. Alig egy hónappal a magyar forradalom drasztikus leverése után a medencében immáron egyenlő feltételek mellett politikai eseményektől feltöltött játékosok küzdenek.

A magyarok 4-0-ás vezetésénél Prokop, a szovjet center lekönnyökli Zádor Ervint a magyart válogatott fiatal játékosát úgy, hogy a bőr közvetlen a szeme alatt csúnyán felreped. Ömlő vére megfesti a medence vizét. Amikor a vérző játékos végig vonul a tribün előtt, az extázisban lévő szurkolók között is elszabadulnak az indulatok, és a mérkőzés magyar győzelemmel lefűjlik. Az aranyérem átvétele után azonban Zádor és a fél csapat soha többet nem tér haza Magyarországra.

A 90 perces izgalmas dokumentumfilm producerei Lucy Liu, Quentin Tarantino és Andrew G. Vajna. Az alkotók célul tűzték ki, hogy filmjük a fiatal közönség számára is világosan tárja fel az 1956 őszi forradalom alól fellázadó magyarok történetét, és telték feledhetetlenné a híres-hírhedt, véres vízilabda-mérkőzés párhuzamával.

A film a melbourne-i ellenfelek ötven évvel későbbi budapesti találkozásában csúcsosodik ki. Zádor Ervin és egykori csapatának nyolc, még élő tagja ismét szemtől szemben találják magukat az egykori ádáz vetélytársakkal.

A mozik csoportos kedvezményt biztosítanak a diákok, tanárok részére!

Mansfeld

Rendező: Szilágyi Andor

Operatőr: Medvigy Gábor

Szereplők: Fancsikai Péter, Maia Morgenstern, Nagy Ervin, Eperjes Károly, Dinyés Áron, Seress Zoltán, Blaskó Péter, Pindroch Csaba

1958. A tizenhét éves Mansfeld Péter (Fancsikai Péter) a forradalom Széna-téri emlékeitől „megtérőzödve” a felkelés újrarevizálásáról és bebörtönzött sógora kiszabadításáról ábrándozik. Barátaival és a nála idősebb Blaski Józseffel elkövetett gyerekes csínyek, kamaszos balhékkal és apró köztörvényes bűnökkel keverednek. Sorsuk akkor pecsételődik meg, amikor elrabolnak egy őrségben álló rendőrtörzsermestert (Seress Zoltán). A fiúk vizsgálati fogságba kerülnek. Mansfeld Péter, hogy mentse a már életkora szerint súlyosan büntethető Blaskit és a többieket, a kihallgatások során mindent magára vállal. Kihallgatónak, Fenyő főhadnagynak (Nagy Ervin) és Szautner hadnagynak (Dimény Áron) minden alkalommal szembesülniük kell a börtönben megkínzott Mansfeldből áradó elszántsággal és erővel. A kezdetben szimpla kis huligánként kezelt fiú ügye, Bánkúti ezredes „magasabb szempontokat” közvetítő telefonjai következtében, egy társadalomra veszélyes ellenforradalmár ügyévé alakul át. Fenyő főhadnagy kételkedése a fiú ilyen fokú bűnösségében feleltesse, Bárányos ezredes (Eperjes Károly) szemében az államrend iránti elbizonytalanodás jele. A háromgyerekes anyja, a fodrásként dolgozó Mansfeldné (Maia Morgenstern) a kornak megfelelően kilínccsel „protekción” után. Kétségbeesett küzdelme azonban egyre kilátástalanabb. Egyedül a fiú kijelölt ügyvédje, dr. Gárgyán (Blaskó Péter) próbál neki segíteni.

Szabadság, szerelem (2006)

Rendezte: Goda Krisztina

Operatőr: Vecsernyés János, Gulyás Buda

Írta: Bereményi Géza, Joe Esterhas, Divinyi Réka

Szereplők: Dobó Kata, Fenyő Iván, Csányi Sándor, Huszár Zsolt, Szávai Viktória, Jordán Tamás, Kolovratnik Krisztián, Zapkó Antal

1956. december 6. - egy rendkívüli nap

A Kádár-kormány igyekszik megszilárdítani hatalmát, de egymást érik a le-tartóztatások elleni tüntetések és a sztrájkok; az újjászerveződött karhatalom Budapest több pontján csupán szovjet segítséggel tudja szétosztatni a tömeget. Ezalatt a világ egy távoli városában is szovjetek és magyarok néznek szembe egymással. A melbourne-i olimpián játszanak elődöntőt, és itt egyenlőek az esélyek: heten néznek szembe héttel. A meccs a magyar szabadság melletti rokonszenvtüntetessé változik. Amikor Zádor Ervint ellenfele, Prokop arcon vágja, és a magyar csapat legfiatalabb játékosra vérbe borult arccal mászik ki a medencéből, a szovjet válogatott tagjait a rendőrségnek kell biztonságos helyre menekítenie. A tömeg tombol, a magyarok legyőzik a szovjeteket.

Ez a nap Andrew G. Vajna új filmjének kiindulópontja. A SZABADSÁG, SZERELEM fiatal hőseinek a forradalom kezdetétől a melbourne-i díjkiosztásig ívelő története a magyar vízilabda-válogatott kalandjain alapul.

JELEZMÉNYEK

Készült a nyergesújfalui községben 1956. október 28.-án az Istváni János által összeállított utasítás és ideiglenes Nemzeti Tanács választásáról. Jelen van kb. 1000 külsőleg lakos.

Lakosok hordozták az üzenetjüket meggyújtotta és lementette annak célját, elcsúszta, hogy a Dunántúli községekben egyre-másra elszűntek az ideiglenes Nemzeti Tanácsok és így szükségessé, hogy községünkben is minél több megjelöljünk.

Egyenkénti szóbeli választás alapján az alábbi jelöltek megválasztottak az alábbi körzetekbe az ideiglenes Nemzeti Tanácsba: Deutacs Gyula, Bolygó Károly, Székely János, Csányi Károly, Speller János, Farkas Géza, Kikó Gyula, Szabó András, Szilfart Géza, Keresztos Mihály, Kemény János, Sárdi József, Schalk János, Fapp Antal, Später János, Kóvács László, Gurgulits Mihály, Szabó János választásuk igazolására lakosokat.

Az követően a községi Tanács VB. hivatalos helyiségében fent nevezettek maguk közül az alábbiakat bízták meg a feladatok végrehajtására: Fapp Antal, Keresztos Mihály, Istváni János, Szilfart Géza, Später János, Farkas Géza, Kóvács László, Kemény János, Sárdi József, Gárgyán Károly.

Az alábbi ideiglenes Nemzeti Tanács ezzel a munkáját megkezdi.

Állt.

Istváni János ..... Székely János ..... Csányi Károly .....
 Bolygó Károly ..... Farkas Géza ..... Speller János .....
 Keresztos Mihály ..... Kemény János ..... Sárdi József .....
 Schalk János ..... Kóvács László ..... Szabó János .....

KOVÁCS LÁSZLÓ

AZ 1956-OS FORRADALOM TÖRTÉNETE ESZTERGOMBAN

(részletek)

1956-ban robbant ki a magyar forradalom. Sokak szerint ez a megmozdulás a XX. század kiemelkedő eseménye volt, amelynek hatását még ma sem lehet egészen felbecsülni. Ha a magyar nép azon az emlékezetes októberi napon nem fejezi ki felfogását és nem cselekszik, mindez az „átalakulás” sokkal később következett volna be...

Egy emberöltő távlatában nehéz pontosan és hitelesen felidézni az 1956. október végén, illetve november elején történt eseményeket, de amit nem lehet elfelejteni, az egységes nemzeti összefogás, ami napok alatt elsöpörte a véres és kegyetlen vörös diktatúrát az országban. A budapesti eseményeket - kis késéssel - követték a vidéki megmozdulások. Ezek közül is az egyik helyszín - ahol a forradalom alatt sortűz is volt - Esztergom. Az a város, amelyik korábban két és fél évszázadon át volt Magyarország fővárosa. Még IV. Béla király udvara is itt tartózkodott egy jóideig. Ő tette át a fővárost Budára, mikor a tatárjárás tanulságaiból kiindulva biztonságosabb helyet keresett magának. Átköltözések az érseknek ajándékozta a királyi palotát. Esztergom azóta is a magyar katolikus egyház legfontosabb központja.

Az 1956. október 23-i budapesti eseményekről a rádió és az újságok útján szerzett tudomást Esztergom lakossága. Akkoriban a mai „Tökház” területén munkásszállók sorakoztak, a legtöbben csak itt hallgathatták a Szabad Európa Rádiót, míg mások a munkahelyükön vagy otthon ttek ezt meg. A város lakói tudták, hogy Budapesten tüntetések folynak, röpcéduláznak és tudtak a Petőfi körben történt eseményekről is.

Sándor őrnagy) látta el, aki nyomban intézkedett a laktanya védelmének megszervezésére.

A városban október 24-én viszonylagos nyugalom volt, de egy nappal később már megkezdődtek a tüntetések. Esztergomban az első megmozdulás 1956. október 25-én, csütörtökön volt, alapvetően különbözött a helyzet a fővárosi eseményektől, mivel a városban és környékén fegyveres incidensekre eddig nem került sor. Eleinte mámoros hangulatban zajlottak az események. Többen kijelentették, hogy támogatják mindazt, ami Budapesten történik. Mindegyik szónok elmondta, hogy Nagy Imre mellett állnak, és azt akarják, hogy takarítsák el a Rákosi rendszert. Ez egy nagy tüntetés volt, amelyben az emberek igyekeztek levezetni a bennük felgyülemlett feszültséget, a hallgatás és a félelem évei után.

A felvonulást útemes jelszó kísérte, a legtöbbször ez hallatszott: „*Ez a haza magyar haza, minden orosz menjen haz!*”

A TRAGIKUS NAP

Másnap, október 26-án 8 órától az események folytatódtak. Kilenc óra tájban már a Széchenyi téren hullámozott a tömeg, különösen a városháza és a Megyei Bíróság és börtön előtt. Innen az emberek addig nem mozdultak amíg az összes foglyot szabadon nem bocsátották a megyei börtönből. Később a köztörvényesek is szabadlábra kerültek.

Néhány száz ember újra össze is gyűlt a hadosztályparancsnoksághoz vezető, a bazilika építések kialakított, „Sötét-kapu”-nak nevezett kb. 80 méter hosszú alagút környékén. Az épületet megerősített őrség vette körül, amelyik a bejáratot is biztosította. A hatalmas épülettömb ablakaiban géppuskaállásokat alakítottak ki, amelyekben részben az idemenekült ÁVH-sok várták a tűzparancsot. A Hadosztályparancsnokság előtt lévő embereknek azonban semmilyen kialakult véleménye vagy szándéka nem volt mindaddig, amíg a vidéki autóbuszok meg nem érkeztek.

A parancsnokság épületét két oldalról lehetett megközelíteni: egyrészt a Sötét-kapu városi oldaláról, másrészt pedig a kanonoki épületek előtti részről, amely azonban a középső részen közfalal volt elzárva. A tömeg végül is a Sötét-kapu előtt gyülekezett. Esztergomban zajlott a forradalom, a fellázadt nép elaraszította a várost. Kiss S. őrnagy

a parancsnoka utasítása értelmében a Hadosztályparancsnokság védelmére bcrendelte az Esztergom-kertvárosban lévő kiképző zászlóaljat, ami meg is érkezett. Az alagút közepén egy kb. 6-8 főből álló katonai szakasz állt a tömeggel szemben. Az ottlétők nem mertek bemenni, de annál többet kiabáltak: „Ti nem vagytok magyarok!”, „Magyar katona nem állhatja a mi utunkat!” Nemsokára a város felől, a tanítóképző előtt három autóbusz jelent meg, jöttek a Várúton felfelé, mind a három tele volt utasokkal, sőt az első busznak még a tetején is ültek. ...A Széchenyi téren állítólag valaki bekiabálta, hogy még a Viscosában (Nyergesújfalun található vegyi gyár) és Dorogon dolgoznak, ott még nem történt semmi, őket is a forradalom mellé kéne állítani. A buszpályaudvaron - ami akkor a Széchenyi téren volt - állt néhány busz. Két autóbusz elindult Nyergesújfalura... A Viscosa Gyárban megkeresték az igazgatót és elmondták neki, hogy az egyetemi ifjúság 16 pontos követelését szeretnék felolvasni, elmondták a Nemzeti dalt és csatlakozásra szólították fel a dolgozókat, s le akarták állítani a munkát. Kiderült, hogy ez egy folyamatosan üzemelő vegyigyár, így a teljes leállást nem lehet megvalósítani, mert az hatalmas károkat okozott volna... A 16 pontos követelés lényege az volt, hogy Magyarország új társadalmi rendszer jöjjön létre és az oroszok menjenek haza.

Fél tizenkettő körül értek vissza Esztergomba. A Kossuth Lajos utca közepe táján egy harckocsi közeledik. Erre gyorsan kiszállt mindenki a buszból. Valaki azt kiabálta, hogy a hadosztálynál már gyülekeznek az ÁVH-sok." Az emberek előtt világos volt, hogy a hadosztály védelmére megy a harckocsi. Akkor megkérték a sofőrt, hogy állítsa keresztbe az úttesten a buszt, hogy ne tudjon a harckocsi felmenni. Ezt ő nem merete megtenni, hanem félreállt és így a harckocsi akadályozás nélkül feljutott a Sötét-kapuhoz. Ezt követően többen visszaszálltak a buszba és elindultak, hogy a katonákat is a forradalom mellé állítsák.

Esztergom-táborból öt tank indult el, ám kettő lerobbant, így 26-án kora délelőtt a Kossuth utcán összesen három harckocsi tűnt fel. Az egyik a posta-közön lement a Duna-partra és onnan folytatta útját a Sötét-kapuhoz, a másik a főúton haladt felfelé. Sokan látták, hogy ez a tank feljutott a járda korlátjára az egyik kanyarban, s azon fennakadt. Felbödülő motorral próbált hátrafelé menetben kijönni az akadályról, s közben eszeveszetten forgatta ágyúcsövét. Hamarosan azonban kiszabadult és folytatta ez is az útját a Sötét-kapu felé. A harmadik tankot a tömeg a Lőrinc utcában megállította és elfoglalta. A város lakói közül sokan elindultak tüntetni a Sötét-kapuhoz. Amikor a tömeg többsége odaért, már az átjáróban lehetett látni az egyik harckocsit. Nemsokára egy katonai teherautó - amelynek a platóján fegyveres MUSZ-os katonák ültek - haladt el az emberek mellett, mely felérve a kapu jobb oldalán állt meg, s ezáltal utat nyitott a mögötte jövő busznak. A Sötét-kapuhoz érkező első busz (melynek még a tetején is elég sokan utaztak, mivel csomagtartóval volt ellátva, és hátul lépcső vezetett fel rá) megállt a bejáratnál, mivel az ottlétők kiskatonák, mint örök, figyelmeztették a vezetőt, hogy nem szabad bemenni, de addig már a katonai sorfalat a hadosztály előtt lévő kis térre vonultatták vissza.

Az első autóbusz vezetője kétszer vagy háromszor megállt, félt, hiszen volt ott egy „honvédségi terület, behajtani tilos” feliratú tábla is. A bent ülő néhány forradalmár közölte a vezetővel, hogy nyugodtan menjen tovább, egyiküknél sincs fegyver, ők csak a tizenhat pontot akarják felolvasni a bennlévő és szolgálatot teljesítő katonáknak, akik közül sok volt esztergomi, így barátaikkal, rokonaikkal beszélhettek volna az emberek.

A Sötét-kapu előtt gyülekező emberek ekkor már egymást bátorították arra, hogy menjenek az alagúton át az épület elé és közösen követeljék a fogvatartottak szabadon bocsátását. Az első busz a katonai őrbórdé és a sorompót áttörve ment be az alagútba. Mivel az oldalt álló teherautó - amelyik az első autóbusz előtt ért fel, és egy sázzal odaállt a díszkút mellé, előzékenyén maga elé engedte a fegyvertelenekkel teli autóbust - láttak fegyvereseket, a katonák azt hitték, hogy a buszban is vannak fegyveresek.

A sorompó a város felőli rész előtt 20-25 méterre volt. Itt állt a tömeg. Ha az alagúton átnézünk ma is egy tölgyfakaput látni. Ott állt a T-34-es, ágyújával az alagút felé. Az alagútban fedezék, búvóhely persze sehol. A tömeg is csak akkor mert bemenni, amikor már a busz benn eltakarta a tankot és nem látszott a fenyegető ágyúcső sem. A sokszoros túlerőt jelentő teherautón lévő fegyveres katona láttán Kiss őrnagy parancsot adott az őrségnek a visszavonulásra. (A figyelmeztető lövéseket már korábban leadta).

A visszavonulás láttán a tömeg felemelte a sorompót, és a busz fedezékébe benyomult az alagútba. A másik két autóbusz szerencsére nem követte az elsőt, hanem a Sötét-kapun kívül maradtak. A 16 pont felolvasására azonban már nem került sor. Az első autóbuszt a Sötét-kapu másik oldalán már harcokosi fogadta. (Ezt a harcokosit a tüntetés megkezdésekor rendelték oda a harcokosi javító zászlóaljtól, egy másikkal együtt.) Azt is látni lehetett, hogy a hatalmas épület első emeleti ablakai géppisztolyosokkal voltak megtöltve. Ezek úgynevezett dobtáras géppisztolyok voltak, amelyekről azt kell tudni, hogy pontos célzásra nem voltak alkalmasak. Amolyan tömegoszlató fegyver volt, amely már akkor is elavultnak számított.

Szentanúk állították még azt is, hogy a busz beérkezésekor, közvetlenül a jármű előtt, egy középkorú férfi kerékpáron, kezében nemzeti zászlót tartva jött a hadosztály felé. Őt a szemben lévő ablakokból lelőtték.

Az alagútban a katonák nem állították meg a buszt. Ahogy közeledtek az északi kijárathoz, messziről látszott, hogy a szemközti épület ablakaiból géppisztolyok merednek. Egy választás volt: hátramenetbe kapcsolva menekülni, de nem tudtak tolatni a jármű mögötti tömeg miatt... Kétszer is géppisztolyosorozatot kapott a busz. Az egyetlen utasajtó nyitva volt.

Pár másodperc múlva a Bazilika alatti Sötét-kapunál tankágyúval lövetertek bele a teli autóbuszba. A jelenlévők később tanúsították, hogy a harcokosiban egy páncélos tizedes ült, aki azonban a mellette ülő páncélos századosnak a tűzparancsát nem hajtotta végre, sőt a tankból kiugrott. Így a tűzparancsot maga a százados hajtotta végre.

A detonáció óriási volt, hiszen a körbezárt kis téren a hatalmas falak visszaverték a hangot. Ekkor nemcsak tüntetők sérültek meg, hanem azok az utasok is - köztük piaci kofák -, akik mint jámbor utasok szálltak be, hazaindulóban a távolsági buszokba.

A lövés után szörnyű látvány tárult a katonák elé.

Közben pár másodperc múlva egy sivitás és egy csattanás hallatszott. A másik tankból, amelyik közben kitört az épület másik végétől, a vár út felé lőttek, s eltalálták az ott lévő trafikot. A kitörő tank azért lőtt a trafikra, mert emögé bújtak azok a MUSZ-os katonák, akik a sebesülteket mentő kiskatonákra lövöldöztek.

Négy halott maradt a Sötét-kapuban, itt haltak meg futás közben. Az autóbuszban, szinte felismerhetetlenségig összeroncsolva, öt halott maradt. Vajon mi is történt a szétlőtt buszban lévő túlélőkkel a katasztrófa előtt.....

A legközelebb erről Bende Lajostól tudhatunk meg, aki 1956-ban reptülmérnöknek dolgozott, és aki végig a járműben tartózkodott és életben is maradt. Bende Lajos október 26-án az esztergomi repülőtérre, munkahelyére indult egy kolléganőjével: Nyilas Júliával. A munkahelyi sztrájk ellenére mentek volna be a rádió híreit meghallgatni, de sajnos rossz buszra szálltak fel, ami nem állt meg a reptér mellett és Nyer-gesújfaluig vitte őket.

Ismerjük meg az ő visszaemlékezését is: „Az eternityár volt a busz végállomása, mi ott ki sem szálltunk. A buszról láttuk a gyár előtti fiataliságot, a szervezkedést, majd sokan közülük felszálltak a buszra, ami elindult vissza... Amikor a reptér előtt jártunk, már dél körül volt, eljött az ebédidő, ezért nem is akartunk leszállni. Tovább beszélgettünk, annyira belefeledkeztünk, hogy a Hősök tere megállóban későn eszméltünk, elmulasztottuk a leszállást. Előre furakodtunk, hogy a következő megállóban leszállhassunk. A busz befordult a Szechenyi tér felé és a drogéria előtt megállt. Ott már szó sem lehetett leszállásról. Az első ajtót megrohanta a forradalmi ifjúság, begyömöszölték magukat a szabad helyekre és a buszvezetőt kérelték, hogy vigye őket a Sötét-kapuzhoz. Azzal érveltek, hogy segítenünk kell, bajban van a forradalom!...

Jókor a tömeg sétált felfelé az úton, a Sötét-kapu előtti téren is sok-sok ember volt. Útközben észleltük, hogy a Szechenyi téren a busz tetején lévő csomagtartóra is többen felmásztak. Bent a buszban senkinél sem láttam fegyvert, csupa lelkes, felesigázott ifjú volt, igaz forradalmi hangulatban... Bementünk az alagútba és amint kifelé haladtunk, láttuk a velünk szembe meredő tankágyú csövét. ...Abban a pillanatban az első emeletről megszólalt a golyószóró, a golyók a busz tetején csattogtak, majd a szélvédő felső részét lötték szitává... Eldördült az ágyú! A lövedék a jobb hátsó kerék felett csapódott be... A lövés nyomán a busz oldalán hatalmas nyílás keletkezett. Később azon a nyíláson át menekültek ki az emberek. A tankágyú eldördülése után - hátranézve a füstös, bűdös levegőn át láttam, hogy-többen meghaltak.

A SZOVJET CSAPATOK MEGJELENÉSE ESZTERGOM HATÁRÁNÁL

A felbolydult élet Esztergomban öt nap alatt visszatért a medrébe. November elsejét, a mindenszentek napját - amely hétköznapra esett - az egész város lakossága, hosszú idő után újból megünnepelte és az elhunyt szeretteinek szentelte. Mialatt a város lakói a temetőben vagy otthon emlékeztek elhunyt rokonaikra.

Ekközben a Városházán a város vezetői fontos ügyekben hozták meg a döntéseket. „A Nemzeti Tanács november 2-án a tárgysorozat első pontjában a munkafelvétellel kapcsolatban általános határozatot hozott, melynek értelmében az egész város területén 1956. november 5-ével (hétfőn) a munka megindul. Ugyanez vonatkozott a tanítás megkezdésére is. Még aznap a Nemzeti Tanács röpiratban közölte a lakossággal a munkakezdés elrendelését.” A Nemzeti Tanács tagjai, a gyárak, üzemek, intézmények küldöttei voltak, akik így közvetlenül is értesítették a dolgozókat a Nemzeti Tanács mindenkorai határozatairól. A november 3-i nap békés, várakozó hangulatban telt el, az élet békés megindulásában bízva.

November 3-án Varga Dejczó István Felczánal, Horváth Csabával és Schaffer Agostonnal Bády felkérésére felment Budapestre a Sportsarokba a Nagy Budapesti Munkástanács alakuló ülésére. Ami ezt a gyűlést későbbre halasztották, így kénytelenek voltak korábban hazajönni. (Később az esztergomiak közül többen is kapcsolatot tartottak fenn - Szalay, Horváth Csaba, Varga Dejczó, Bády, Kósik a Nagy Budapesti Munkástanácsal, feljártak annak az értekezletére, majd az onnan elhözött röplapokat különböző üzemekben felolvasták az esztergomi munkásoknak.)

A Nemzeti Tanács minden tőle telhetőt megtett a rend fenntartása érdekében.

November 4-én hajnalban Nagy Imre segélykérő szavait lehetett hallani a rádióban. Erre lassan gyülekezni kezdett a Nemzeti Tanács. Ekkor felvetődött a kérdés: Esztergom ellenálljon-e? Reggel hét órakor az elnöki szobában megjelent egy magyar ezredes, egy főhadnagy kíséretében. Az ezredes szavaira Bády így emlékezett: „Eltársak, szervezzék az ellenállást, mindenki fogjon fegyvert! Szavait megdöbbenve hallgattuk. Mit akarhat ez az ember? Ki küldte? Ki irányította hozzánk? Biztos provokátor lehet... (Több mint 32 év után tudtam csak meg, hogy nem volt provokátor - csak magyar volt. Rangjától megfosztottan - mint majd mi is - gyalogosként jelentkezett "odaát"). Közben felvette a telefont és a K-vonalon hívta a különböző budai, pesti laktanyákat, helyőrségeket. Mindenholnan orosz szó hallatszott. A magyar ezredes perfékt beszélt a jelentkezőkkel oroszul. Körülbelül hat-hét számot hívott fel. Csak úgy fejből. Kétségtelen, magasabb beosztásánál fogva tudhatta kívülről a számokat. Befejezte a hívásokat, majd felénk fordulva folytatta: „Moszkvában végeztem a katonai akadémiát... én ismerem... csak ellenállni, ellenállni!” Ezután megkérdeztem tőle: - Ezredes úr kitűnően beszél oroszul, egyetlen laktanya sem jelentkezett magyarul, az egész Budapest orosz kézben van. Hogy képzeli az ellenállást kézi fegyverekkel, tankok, ágyúk ellen? Kész örülség! Az ezredes továbbra is kitarított az ellenállás mellett, majd sarkon fordult és a vele lévő főhadnaggal együtt köszönés nélkül távozott.” Nemsokára Bády Istvánt távbeszélőn felhívta az Esztergom-tábori magyar parancsnokság századosa és utasítást kért az ellenállással kapcsolatban. Közölte, hogy 300 embere van, hat ágyúval. Kiderült, hogy az ellenállásra buzdító ezredes már ott is járt. Később Felczán alezredes kiadta ellene az elfogatási parancsot, de az ezredes, aki addig Dorogon volt, elmenekült. Bády véleménye szerint semmiféle ellenállást nem szabad szervezni és arra utasította a százados, hogy ne vonuljon ki Dorogra, a Leányvár felé eső oldalra, még védelmi állásba se! Keményen hangsúlyozta, hogy minden csepp vérért kár. A százados nem is akart kivonulni, ám néhány katona a szállító századból az ágyúkat kivontatta Dorog védelmére. Az ezredes távozása után pár órával egy rendfokozat nélküli katona vezetésével, 8-10 géppisztollyal felfegyverzett, általunk ismeretlen személyek berontottak a Tanácsházára a tanács tagjaira fogva a géppisztolyt és követelték a két Dorogra vitt ágyúnak az ütőszegeit. Hosszú ideig tartó fenyegetőzés után Felczán alezredes telefonált valahová és elküldte a csoportot, hogy megkapják az ütőszeget.

Reggel nyolc órakor teljes egészében együtt volt a Nemzeti Tanács. Jelen volt Felczán Andor alezredes is, aki arról tájékoztatta a jelenlévőket, hogy szovjet csapatok özönlenek az ország területére. Egy repülőtiszt, Kiss László, aki szintén a Nemzeti Tanács tagja volt, felszállt gépével és visszaérkezése után jelentette, hogy az orosz csapatok Budapestet még nem hagyták el. A tények birtokában a Nemzeti Tanács úgy döntött, hogy nem osztják ki a fegyvereket, hanem figyelemmel kísérik a további fejleményeket. Ellenvélemény nem hangzott el. Ez egy megrázó, de feltétlenül ésszerű döntés volt. A város reményei végképp semmivé foszlottak.

A szovjetek november 4-i Magyarországra való bevonulásakor Esztergomban mindenki megdöbben. Az egyik szemtanú elmondása szerint november 7-én is megjelentek a szovjetek a városban.

1956 néhány meghatározó személyisége

Nagy Imre (Kaposvár, 1896. június 7. - Budapest, 1958. június 16.): politikus, miniszterelnök, közgazdasági író, egyetemi tanár, az MTA tagja (I. 1950, r. 1953.). Az 1956-os forradalom és szabadságharc vértanúja.

1953-tól közel két évig miniszterelnök. (1953. júl. 4. - 1955. ápr. 18.). A törvénytelen bebörtönzések feloldása, a kitelepítések megszüntetése és hatálytalansítása, az életszínvonal emelésére tervezett intézkedései szembe állították a Rákosi-Gerő személyi kultusszal. 1955. áprilisában tisztségétől megfosztották, és a pártból kizárták. Kézrel-félszámolták az első magyar reformkísérletet. De két évén át tartó miniszterelnöksége alatt született meg és bontakozott ki a sztálinista rendszert elutasító politikai és szellemi mozgalom, amely az 1956-os forradalom és szabadságharcot vezetett. 1956. október 24-től november 12-ig ismét miniszterelnök (a szovjet csapatok 1956. november 4-én megszállták Magyarországot). Miniszterelnöksége alatt megszűnt az egypártrendszer Magyarországon, visszaállt a 45-ös szabad választások alapján alakított demokratikus koalíciós rendszer, ami 1947-ben megszűnt. Az ő miniszterelnökségéhez fűződik, hogy a kormány Magyarországot semlegesnek nyilvánította (1956. november 2.). A Kádár-kormány bíróság elé állította. Halálra ítélték és kivégezték (1958. június 16.).

Mindszenty József bíboros (Csehímszent, 1892. március 29. - Bécs, 1975. május 6.) Földműves szülők gyermeke. 1944. március 25-én szentelte püspökké Serédi bíboros-érsek az esztergomi bazilikában. 1944. november 13-án adta

át Budán Szöllösi nyilas miniszterelnökhelyettesnek „a Dunántúl püspökeinek memorandumá”-t. 1944. november 27-én letartóztatták. 1944. december 24-én a veszprémi fogházból 26 papjával és kispapjával a sopronkőhidai fegyházba szállították. 1945. május 24-én jelent meg a püspöki kar első világháború utáni körlevelé az ő fogalmazásában. 1945. szeptember 15-én értesült esztergomi érsekké történt kinevezéséről. 1946. február 18-án repült másodszor az Örök Városba, ahol XII. Piusz pápa február 21-én tette fejére a bíborosi kalapot. 1948. január 10-én Rákosi Mátyás bejelentette, hogy „az egyházi reakcióval” le fogják számolni. Egyidejűleg megindult a Primás letartóztatását előkészítő rágalomhadjárat. 1948. november 18-án mondta el letartóztatása előtti utolsó szöveget a nemzethez. 1948. december 26-án letartóztatták és a politikai rendőrségnek a pesti Andrassy út 60-ban székelt központjába vitték. 1949. február 8-án életfogytiglani fegyházra ítélték. 1949. február 14-én XII. Piusz pápa ünnepélyesen tiltakozott az ítélet ellen. 1949. április 5-én az Egyesült Nemzetek Szövetsége közgyűlése megbélyegezte és nemzetközi sérelemnek nyilvánította Mindszenty elítélését. 1956. október 30-án este a győztes forradalom katonái Pálincz-Pallavicini Antal őrnagy vezetésével kiszabadították felsőpetényi rabságából. 1956. november 3-án rádiószózatot intézett a magyar néphez és a világhoz. 1956. november 4-én a fővárost elfoglaló szovjet csapatok elől az USA nagykövetségére menekült, ahol 15 éven át élvezte az amerikai nép ven-dégszeretét. 1974. február 5-én a Vatikán és Budapest egyidejűleg közli, hogy az esztergomi érseki szék megürösödött. Missziós körutakat tesz a nagyvilágban. Bécsben hal meg, egy operáció után. „Ha még egyszer kellene kezdenem az életet, úgy kezdeném, ahogy kezdettem. És ha teljes nyíltsággal látnám azt, hogy mi lesz a következménye, hát akkor is ugyanazt tenném, amit tettem...”

Bibó István (Budapest, 1911. augusztus 7. - Budapest, 1979. május 10.) 1937 októberében részt vett a Márciusi Front programnyilatkozatának szövegezésében. 1944 nyarán fogalmazta meg „Bekeajánlat” - tervezetét. A német megszállás alatt miniszteriumi állását felhasználva menleveleket állított ki zsidó származású polgároknak, ezzel sok embertársát életét mentve meg. 1944. október 16-án a nyilasok letartóztatták. Néhány nap múlva kiszabadult, ezután illegálisba vonult. 1945 februárjától Erdei Ferenc felkérésére hivatalt vállalt az Ideiglenes Nemzeti Kormány Belügyminisztériumában. 1945 márciusa és 1946 júliusa között a Belügyminisztérium közigazgatási osztályát vezette, a meyerrendszer reformján dolgozott. Részt vett a választójogi törvény (1945. évi VIII. tc.) és a november 4-i választás előkészítésében. A választások utáni feszült belpolitikai helyzetet elemelve tette közzé a Valóság 1945. októberi számában A magyar demokrácia válsága című, nagy vitát kiváltó cikkét. A hivatalos állásponttal szemben ellenezte a magyarországi németek kitelepítését. A forradalom alatt 1956. október 30-án részt vett a Nemzeti Parasztpárt (november 1-jétől Petőfi Párt) újjászervezésében. November 2-án a párt Farkas Ferencel együtt miniszternek jelölte az újjalakuló Nagy Imre-kormányba, így november 3-án államminiszterré nevezték ki. November 4-én Tildy Zoltánnal együtt tárgyalta az Országgyűlés épületét megszálló szovjet csapatokkal, s még aznap kiáltványt fogalmazott meg, mint a törvényes kormány egyetlen képviselője. Az épületet csak november 6-án hagyta el, tisztsége alól Dobi István, az Elnöki Tanács elnöke mentette fel november 12-én, a Nagy Imre-kormány menesztésével. A Nagy-budapesti Központi Munkástanács az ő tervezetét fogadta el tárgyalási alpnak. Bibó december elején K. P. S. Menon indiai nagykövettel tárgyalta, és átadta neki a Nyilatkozat Magyarország állami, társadalmi és gazdasági rendjének alapelveiről és a politikai kibontakozás útjáról címet viselő, Farkas Ferencel, Varga Istvánnal, Féja Gézával és Tamási Áronnal közösen megfogalmazott nyilatkozatát. 1957. február és április között fogalmazta meg Magyarország és a világhelyzet című tanulmányát, melyet sikerült Londonba juttatnia, ahol meg is jelent. 1957. május 23-án letartóztatták és 1958 augusztusában életfogytiglani börtönre ítélték. 1960. április 20. és november 24. között Márianosztrán tartották elkülönítésben a váci éhségstrájkban való részvétele miatt. Az 1963. évi amnesztiával szabadult. Nyugdíjazásáig a Központi Statisztikai Hivatal könyvtárában dolgozott. 1976-ban Londonban jelentette meg a magyar hatóságok megkerülésével A nemzetközi államközösség benuhátsága és annak orvosságai című művét angol nyelven. Az Óbudai temetőben rendezett temetésén Kenedi János és Illyés Gyula mondott gyászbeszédet; ez volt az ellenzék első nyílt fellépése.

Kádár János (Fiume, 1912. május 26. - Budapest, 1989. július 6.) 1949-ben részt vett a Rajk-per előkészítésében. 1951. április végén letartóztatták, májusban minden tisztségétől és testületi tagságától megfosztották. 1952. decemberében a Legfelsőbb Bíróság koholt vádak alapján életfogytiglani fegyházra ítélte. 1954. júliusában szabadon bocsátották. 1956. október 25-én az MDP Központi Vezetőségének első titkárává választották, október 28-án a Központi Vezetőség Elnökségének elnöke lett. 1956. október 30-tól november 4-éig (november 1-jétől csak névlegesen) a Nagy Imre-kormány államminisztere, látszólag azonosult a forradalommal. 1956. október 30-tól az

ekkor létrehozott MSZMP Intéző Bizottságának tagja. 1956. november 1-jén Münnich Ferencel a budapesti szovjet nagykövetségre ment, majd eltűnt Budapestről. 1956. november 2-3-án Moszkvában több kommunista ország állami és pártvezetőivel tárgyaltak a magyarországi helyzetről. 1956. november 4-én a Hruscsovvá történt ungvári találkozó után Szolnokra érkezett, ahol Münnich Ferenc már megkezdte az ellenkormány táborának szervezését. 1956. november 4-én Szolnokon vezetésével alakult meg az ún. forradalmi munkás-paraszt kormány. Ezután létrehozták az MSZMP Ideiglenes Intéző Bizottságát, amelynek elnöke lett. 1957. után meghirdette az ún. kétfrontos harcot, de társadalmi bázis hiányában - hatalma megszilárdulása érdekében - lényegében a rákosista örökre támaszkodott. 1958-ban, többszöri ígérete ellenére, szovjet nyomásra hozzájárult Nagy Imre perbefogásához, elítéléséhez és kivégzéséhez, amellyel nemzetközi felháborodást váltott ki, és személyét hosszú időre nemzetközileg kiközösítettette. Az 1970-es évek elejétől a többi kommunista országtól eltérő, viszonylagosan liberális politikája eredményeként az addigi elutasító nyugati álláspont személyével szemben fokozatosan megváltozott, annak ellenére, hogy ő is hozzájárult az 1968-as Prágai Tavasz katonai leveréséhez. A Szovjetunióban a Gorbacsov hatalomra kerülése után bekövetkezett változásokra már nem volt képes alkotó módon reagálni, ugyanakkor nem akart tudomást venni a rohamosan romló magyarországi gazdasági-társadalmi helyzetről sem. Ekkor már az MSZMP-n belül is, de főként kívülről többen követelték lemondását, ő viszont továbbra is ragaszkodott hatalmának megtartásához. 1988. májusában az MSZMP országos pártértekezletén kihagyták a Politikai Bizottságból és nem választották meg a párt főtitkárának, ehelyett a hatalommal nem járó pártelnöki tisztséget kapta meg. 1989. májusában pártelnöki tisztségéből is központi bizottsági tagságából is fölmentették.

Tollas Tibor

Túlélők

Legyen csendes az álruk,
Mert nem haltak hiába.
-Letarolt erdő fái-
Úgy fekszenek vigyázba.
Földtönte szájuk némán
Kiált időtlen esküt.
Elvesztett mag a rögben
A csontmeztelen testük.
Feldúlt sirjukon néces,
Október tűzvirága,
A holtak jogán kérdez,
Választ már mit se várva.
Múltunkat elrabolták,
A sivar jelen hallgat,
Ők élik túl, - a holtak,
A győztes forradalmat.

Tollas Tibor

Túlélők

Legyen csendes az álruk,
Mert nem haltak hiába.
-Letarolt erdő fái-
Úgy fekszenek vigyázba.
Földtönte szájuk némán
Kiált időtlen esküt.
Elvesztett mag a rögben
A csontmeztelen testük.
Feldúlt sirjukon néces,
Október tűzvirága,
A holtak jogán kérdez,
Választ már mit se várva.
Múltunkat elrabolták,
A sivar jelen hallgat,
Ők élik túl, - a holtak,
A győztes forradalmat.

1956 emlékére
állított kopjafa
az új
köztemetőben

IMPRESSZUM NYERGESÚJFALUI HÍRMONDÓ KÜLÖNSZÁM A kiadvány a HONVÉDELMI MINISZTERIUM támogatásával jött létre.

Felelős szerkesztő: Orfeusz csoport, Gálné Drájkó Mária, Magyar Eszter Felelős kiadó: Nyergesújfalu Város Fejlesztéséért és Működéséért Közalapítvány Szerkesztőség és kiadóhivatal: Nyergesújfalu, Kossuth L. u. 104. Telefon: (33) 455-299 Készült: Primus Nyomda 2545 Dunaalmás, Kis u. 11. Telefon: (34) 450-327 Felelős vezető: Szabó László Ügyvezető Nytsz.: B/PHF/551/K/1991. ISSN 1215-0401